

“इन्द्रियाणि वीर्याणि व्युत्क्रामन्” शत० ब्रा० १२।७।१।१।

“व्युत्क्रान्तरजसोऽमलाः” भा० अ० १२१६३।

“व्युत्क्रामत् प्रेतश्चाद्धानि योभोहात् धर्मोभोहितः”
ति० त० देवलः ।

उप+आरम्भे सक० आत्म० । उपक्रमते आरभते इत्यर्थः ।

“उपक्रमस्य पुरुषरूपमाभर वाजस” ऋ० ८।१।१४। “उप-
क्रमोपसंहारौ” वेदान्तसा० । “योयस्य विहितः कालः
कर्म्मणस्तदुपक्रमे । तिथिर्याऽभिमतता सा तु कार्या नोप-
क्रमोऽङ्गता” जौघा० । गत्यर्थमात्रद्योतकत्वे नात्मनेप-
दम् “मागधेषूपचक्रास भगवांश्चण्डकौशिकः” भा० स०
१८३० । अप्रतिबन्धे उत्साहे दृष्टौ च आत्म० । ऋचि

उपक्रमते बुद्धिः न प्रतिहृत्यते इत्यर्थः । अध्ययनाय उप-
क्रमते उत्सहते । उपक्रमन्ते शास्त्राणि स्मृतानि
भवन्ति इत्यर्थः । एवं परापूर्वकस्य कोशलस्य च एवार्थेषु
अकर्मकता आत्मनेपदञ्च । अन्योपसर्गपूर्वकत्वे तत्तद-
र्थेषु, परोपपूर्वस्वार्थान्तरे च न तड् । उपसर्गराहित्ये
अन्वयार्थेऽपि वा तड् । कामति क्रमते इति । आङि तु
ज्योतिरुद्गमने आत्मनेपदमिति भेदः । विपूर्वकस्य विशेषो
ब्रह्मते समादिपूर्वकोपशब्दस्य तत्तदर्थविशिष्टारम्भद्यो-
तकता । यक्तुं ससुपचक्रमे ।

नि+नितरं क्रमणे अवश्यक्रमणे । “कर्मन् वाजी न्यक्र-
मीत्” ऋ० ६।३६।१। “न्यक्रमीत् नितरामक्रीत्” भा०
अनु+नि+अनुक्रमणे । “सप्तपदान्यनुनिक्रामति” शत० ब्रा०
३।३।१।

निर्(स)+निष्करणे “जिमीषया मर्ही पाण्डुर्निरक्रामत् पुरात्
प्रभो !” भा० आ० ११३३०। अथ क्वचिदात्मनेपदत्वस् “वाता-
मे ! निष्कमस्वेति पुनः पुनस्त्वाच ह” भा० व० ६६३० ।

अभि+निर्(स)+आभिमुख्येन निःसरणे । “अभिनिष्क्रामति
द्वारम्” पा० । “सुहृन्मभिनिष्क्रामति सौम्रं जान्यकुज-
द्वारम्” सि० कौ० “प्रविश्य चाभिनिष्क्रान्तं सुग्रीवं वा-
जरर्षभाः” रामा० किष्कि० २५३० ।

वि+निर्(स)+विशेषेण निःसरणे “यथा प्रविश्यान्तरमन्तकस्य
को वै मनुष्यो हि विनिष्क्रमेत” भा० व० १०२७३३० ।

अरा+बलेनाक्रमणे आत्म० सक० । “यत्र तपः पराक्रम्य व्रतं
धारयत्युत्तरम्” अथ० १०।७।११। अप्रतिबन्धादौ उपो-
पसर्गवत् । तत्रोत्साहे “पानीयायै” पराक्रान्ता यत्र
ते भ्रातरोऽज्ञाः” भा० महा० ६।३।० । पराक्रमः ।

अभि+भ्रमणे अक० । “परिक्रामति संसारे चक्रवत् बद्धवेदनः”

भा० व० २०८३० । परितोगमने सक० । “परिक्रामति
यः सर्वोऽङ्गो कान् संतासयन् बलात्” भा० ८६।१३।३० ।

सम्+परि+सस्यक् वेष्टनाकारेण परितो गमने सक० “बहूनि
संपरिक्रम्य तीर्थान्यायतनानि च” भा० आ० १२३३०
पर्यटने अक०

प्रे+आरम्भे आत्म० । “प्रचक्रमे वक्तुमनुज्झितक्रमः” रघुः ।
अनारम्भे तु न आत्म० “विष्णोर्वत्परमं पदं प्रदक्षिण्यं
प्रक्रामन्ति” भाग० ५।२२।१७३३० ।

प्रति+प्रतिरूपक्रमे सक० “यं सुब्रेण प्रतिक्रामति” शत० ब्रा०
३।४।४।६। प्रतिकूलक्रमणे निवृत्तौ अक० “भद्रे ! प्रति-
क्राम नियच्छ वाचम्” भा० व० २६८३० ।

वि+पादविहरणे अक० आत्म० । “साधु विक्रमते वाजी” सि० कौ०
“त्रेधा विष्णु रुरुगायोविचक्रमे” तैत्ति० । पादाकरणे तु
न तड् । वाजिना विक्रामति । “ते विक्रमन्तः स्फुरता
दृढेन विजिह्वमाणा धनुषा नरेन्द्राः” भा० आ० १८३० ।
इत्यत्र न तड् “ततएनं महादेवः पोद्य गात्रैः सुपीडि-
तम् । तेजसा व्यक्रमद्गोधात् चेतस्तस्य विमोहयन्”
भा० व० ३६३० । दीर्घाभाव आर्षः । वीर्यातिशयेन
पराक्रमे अक० । “ते यूयं त्वरिताः सर्वे विक्रमध्वं प्लव-
ङ्गमाः” रामा० किष्कि० ५८३० । तड् आर्षः । एवं
“बाह्व विक्रमसे जेतुम्” भा० स० १६६३३० । तड् आर्षः ।
“वेः पादविहरणे” पा० योगविभागवादा क्वचिदन्यत्रापि
तड् इत्यन्ये ।

अधि+वि+आधिक्येन पराक्रमे “यजमानायाविक्रमस्व”
कात्या० २३।३।१।

निर्+वि+विशेषेण निःसरणे । “भित्त्वा कुक्षिं निर्विचका-
स विप्रः” भा० आ० ७६३० ।

सम्+एकत्वस्थितस्यान्यत्र संचरणे सक० “कार्मुकं तु परित्य-
ज्य अघं (सृगम्) संक्रमते रविः” ति० त० भवि० पु० । “र-
विसंक्रान्तिरेव च तत्रैव । “जीवः संक्रमतेऽन्यत्र कर्म बन्ध-
निबन्धनः” भा० व० २०८३० । तडाः । “औपसर्गिकरोगाः
सक्रामन्ति नराक्षरम्” सुशु० । “संक्रामन्ति हि पापानि
तैलविन्दुरिवास्त्रि” पराशरः “कालोद्घातं संक्रमितं
द्वितीयम्” रघुः । सस्यक् क्रमणे सक० “संक्रामन्तौ बहून्
देशान् शैलाच्छैलं वनाहनम्” रामा० आ० ७६३० ।

अनु+सम्+आनुकथ्येण आनुपूर्व्येण च संक्रमणे । “इष्टापूर्त्तं
सनुसंक्राम विद्वन् !” अथ० १८।२।५।

उप+सम्+समीपे न संक्रमणे सक० “अविशेषेण हि विधि-